

Міністерство освіти і науки України
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка

«До захисту допускаю»
завідувач кафедри зарубіжної
літератури та полоністики
доктор філологічних наук, професор
_____ ГАЛИНА Сабат
« » _____ 2025 р.

ВИВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ
НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

**Спеціальність: 014 «Середня освіта Мова і література (Польська
мова та зарубіжна література)»**

**Освітня програма: «Середня освіта (Мова і література (польська,
англійська)»**

Магістерська робота

на здобуття професійної кваліфікації: Вчитель польської мови і
зарубіжної літератури, вчитель англійської мови та зарубіжної літератури

Автор роботи – **Наливайко Марта Андріївна**

підпис

Науковий керівник – кандидат філологічних наук,
доцент Іваночко Г.О.

підпис

Дрогобич, 2025

Захист магістерської роботи

ВІВЧЕННЯ ПОЛЬСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА УРОКАХ ЗАРУБІЖНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Оцінка за стобальною шкалою:

Оцінка за національною чотирибальною шкалою:

Коротка мотивація захисту:

	Голова ДЕКу	
Дата	підпис	прізвище, ім'я
	Секретар ДЕКу	
	підпис	прізвище, ім'я

**Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка**

Зав. кафедрою

(підпис)

(дата)

**Завдання
на підготовку кваліфікаційної роботи**

**Тема «Вивчення польської дитячої літератури на уроках зарубіжної
літератури»**

1. Керівник к.ф.н., доц. Іваночко Г.О.
2. Наливайко Марта Андріївна

Перелік питань, що підлягають висвітленню: вивчити літературу з обраної теми дослідження; з'ясувати теоретичні засади духовно-естетичного виховання школярів у процесі вивчення дитячих творів; проаналізувати основні книги для дітей як основу формування особистості учня в школі; окреслити роль уроків літератури в розвитку моральних якостей школярів; наголосити на педагогічних аспектах занять із вивчення текстів для дітей; проаналізувати навчальні програми з зарубіжної літератури, в яких вивчаються польські книги для дітей

Список рекомендованої літератури:

1. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ніколенко О.М., Ісаєва О.О., Клименко Ж.В., Мацевко-Бекерська Л.В., Юлдашева Л.П., Рудніцька Н.П., Туряниця В.Г., Тіхоненко С.О., Вітко М.І., Джангобекова Т.А.) / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/bjxxr>
2. Пулатова Л. Сучасна польська дитяча та підліткова література в українській школі / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: https://znayshov.com/FR/24395/Ped_visnik_Podil_4-24-27.pdf
3. Lebedź Regina. Literatura. 2018. / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-5-klas-2018/17-pidruchnyky-dlya-zzso-pol-5-klas/polska-lit-5kl-2018.pdf>

Етапи підготовки роботи

№	Назва етапу	Термін виконання	Термін звіту перед керівником, кафедрою
1.	Збір матеріалу, його опрацювання	До 12.12.2024	25.12.2024
2.	Написання плану роботи та формулювання основних її концепцій та ідей	До 12.02.2025	22.02.2025
3.	Написання практичного розділу роботи	До 20.09.2025	28.09.2025
4.	Завершення написання роботи	До 17.10. 2025	20.10.2025

3. Дата видачі завдання 15.10.2024
4. Термін подачі роботи керівнику до 20.10.2025.
5. З вимогами до виконання кваліфікаційної роботи і завданням ознайомлена

(підпис студента)

6. Керівник _____
- (підпис)

Анотація

Наливайко Марта. Вивчення польської дитячої літератури на уроках зарубіжної літератури

У роботі розглядається роль і значення польських дитячих книг у процесі вивчення зарубіжної літератури в закладах загальної середньої освіти. Звертається увага на виховний, культурологічний та пізнавальний потенціал творів польських авторів, Аналізується вплив цих текстів на формування читацьких інтересів, моральних цінностей і художнього смаку учнів молодшого та середнього шкільного віку.

Підкреслюється значення польської дитячої літератури як засобу міжкультурної комунікації, що сприяє розвитку толерантності, розумінню спільних європейських цінностей і зміцненню українсько-польських культурних зв'язків. У роботі пропонуються педагогічні підходи та методичні прийоми використання польських дитячих творів на уроках зарубіжної літератури – інсценізація, творче читання, художній переказ, порівняльний аналіз із творами українських авторів.

Ключові слова: польська дитяча література, зарубіжна література, міжкультурна освіта, виховання, читання.

Adnotacja

Nalywajko Marta. Badanie polskiej literatury dziecięcej na lekcjach literatury światowej

W pracy omówiono rolę i znaczenie polskich książek dla dzieci w procesie nauczania literatury powszechnej w szkołach ogólnokształcących. Zwrócono uwagę na wychowawczy, kulturologiczny i poznawczy potencjał utworów polskich autorów. Przeanalizowano wpływ tych tekstów na kształtowanie zainteresowań czytelniczych, wartości moralnych oraz smaku artystycznego uczniów w wieku szkolnym.

Podkreślono znaczenie polskiej literatury dziecięcej jako środka komunikacji międzykulturowej, sprzyjającego rozwojowi tolerancji, zrozumieniu wspólnych europejskich wartości oraz wzmacnianiu więzi kulturalnych między Polską a Ukrainą. W pracy zaproponowano także podejścia pedagogiczne i metodyczne do wykorzystania polskich utworów dziecięcych na lekcjach literatury powszechnej – inscenizację, twórcze czytanie, opowiadanie artystyczne oraz analizę porównawczą z utworami autorów ukraińskich.

Słowa kluczowe: polska literatura dziecięca, literatura powszechna, edukacja międzykulturowa, wychowanie, czytanie.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ДИТЯЧИХ ТВОРІВ	10
1.1. Книги для дітей як основа формування особистості учня в школі.....	10
1.2. Роль уроків літератури в розвитку моральних якостей школярів.....	14
1.3. Педагогічні аспекти занять із вивчення текстів для дітей.....	19
 РОЗДІЛ 2. КРАЩІ КНИГИ ПОЛЬСЬКИХ ДИТЯЧИХ АВТОРІВ У СИСТЕМІ УРОКІВ З ЛІТЕРАТУРИ.....	24
2.1. Вивчення польських дитячих творів у початковій школі.....	24
2.2. Характеристика творів польських письменників для дітей у середній ланці.....	37
2.3. Польські твори для дітей у старшій школі.....	48
 ВИСНОВКИ	56
ЛІТЕРАТУРА	59

ВСТУП

Дитяча література – не лише засіб навчання читанню чи знайомства з художніми образами. Це глибокий інструмент духовно-морального формування дитини, який сприяє розвитку особистості, вихованню почуттів, становленню світогляду. Через казки, оповідання, повісті та поезію дитина входить у світ культури, етики, естетики, а також здобуває перший досвід співпереживання, морального вибору, відповідальності.

Видатний український педагог Василь Сухомлинський підкреслював величезне значення художнього слова у вихованні душі дитини. Він наголошував на тому, словом можна виховати в людині, як добро, так і зло[40].

Окрім того, література сприяє розвитку внутрішнього мовлення, мислення, здатності до самопізнання. Через героїв творів дитина може вперше осмислити себе як особистість, відчувати унікальність своїх переживань і відповідальність за власні вчинки.

У сучасній системі загальної середньої освіти важливе місце належить вивченню зарубіжної літератури як предмета, що формує гуманістичні цінності, світогляд, естетичний смак та емоційно-моральну чутливість учнів. Особливої актуальності набуває розгляд дитячої літератури, яка відіграє надзвичайно важливу роль у вихованні молодого покоління, оскільки саме через доступні, образні та емоційно насичені тексти формується читацька культура, розвивається мислення, творча уява, морально-етичні уявлення.

У навчально-методичному посібнику «Методика викладання польської мови в новій українській школі» йдеться про те, що у процесі вивчення польської мови в школі важливу роль відіграє літературна компетентність. Методика використовує тексти польської художньої літератури як автентичні засоби мовного навчання і культурного виховання. Це вимагає тісної співпраці з літературознавством, яке допомагає в аналізі текстів, визначенні їх художньої цінності, інтерпретації, доборі літературних творів відповідно до віку та рівня підготовки учнів. Літературознавчі підходи інтегруються у

навчання польської мови через розвиток навичок читання, аналізу, коментування, а також есеїстики й інтерпретаційного мовлення [Іваночко, 12].

У роботі бралися до уваги програми [Ніколаєнко та ін., 16], [Мацькович та ін., 17]. [Войцевої, 18], [25], [26], підручники [Біленька-Свистович, 1-4], [Лебідь, 13].

Польська література для дітей посідає особливе місце серед зарубіжної дитячої книги. Твори Януша Корчака, Марії Конопницької, Яна Бжехви, Чеслава Єнчарського, Генрика Юркевича, Астрід Ліндгрен (у перекладах польською), а також сучасних польських авторів – Войцеха Відляка, Гжегожа Касдепке – вирізняються глибоким гуманістичним змістом, чіткою моральною позицією, емоційною виразністю та національним колоритом. У їхній основі – образ дитини як повноцінної особистості, що прагне пізнати світ, себе та інших.

У контексті шкільної літературної освіти вивчення польських книг для дітей сприяє духовно-естетичному вихованню школярів, збагаченню їхнього читацького досвіду, формуванню емпатії, толерантності, поваги до інших культур. У сучасній українській школі, яка активно інтегрує європейські освітні практики, зростає потреба у розширенні репертуару художніх текстів на уроках зарубіжної літератури, зокрема, включенні польської дитячої літератури в навчальний процес.

Актуальність обраної теми зумовлена необхідністю комплексного аналізу польських книг для дітей як педагогічного інструменту, що не лише знайомить учнів з іншомовною культурою, а й сприяє розвитку ключових компетентностей учня – моральної, естетичної, емоційної, читацької.

Мета роботи – з'ясувати потенціал польської дитячої літератури як засобу духовно-естетичного виховання учнів на уроках зарубіжної літератури, визначити методичні підходи до вивчення таких творів у школі, а також проаналізувати приклади ефективного використання польських текстів у педагогічній практиці.

У роботі передбачені такі **завдання**:

1. З'ясувати теоретичні засади духовно-естетичного виховання школярів у процесі вивчення дитячих творів;
2. Проаналізувати основні книги для дітей як основу формування особистості учня в школі; окреслити роль уроків літератури в розвитку моральних якостей школярів;
3. Подати педагогічні аспекти занять із вивчення текстів для дітей;
4. Проілюструвати навчальні програми з зарубіжної літератури, в яких вивчаються польські книги для дітей.
5. Запропонувати методичні розробки конспектів уроків з зарубіжної літератури, в яких вивчаються польські книги для дітей.

Об'єкт дослідження– польська література для дітей.

Предмет дослідження– методика викладання польських творів для дітей у процесі шкільного вивчення зарубіжної літератури.

Наукова новизна роботи полягає у спробі систематизувати польські твори для дітей, які мають значний виховний потенціал, а також у розробці методичних рекомендацій щодо їхнього впровадження в навчальний процес.

Методи дослідження. Метод творчого читання та евристичний метод дозволяють розвинути в дітях спостережливість, вміння бачити й зрозуміти явища життя, вміння знайти правильні слова та вирази для передачі своїх вражень в процесі виконання різноманітних творчих завдань. Метод творчого читання реалізується через прийоми виразного (художнього) читання вчителя, читання майстрів художнього слова, окремих сцен у виконанні акторів, навчання виразного читання учнів, технології продуктивного читання. Домінуючими є евристичні методи: вирішення пізнавальних завдань, виконання завдань, проблемний виклад, евристична розмова тощо.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання результатів роботи вчителями зарубіжної літератури, вихователями, методистами для побудови цілісного, змістовного та сучасного освітнього середовища.

Апробація роботи. Основні положення дослідження були висвітлені на Науково-практичній конференції викладачів та студентів факультету української та іноземної філології (березень 2025 р.) та попередньому захисті магістерських досліджень (15 жовтня 2025 р.).

Структура дослідження. До складу магістерської роботи входять вступна частина, два розділи, висновки та список використаної літератури.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДУХОВНО-ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ

ДИТЯЧИХ ТВОРІВ

1.1. Книги для дітей як основа формування особистості учня в школі

Література як навчальна дисципліна в сучасній школі є провідним предметом у загальній системі морально-естетичного виховання школярів, у формуванні та розвитку їхньої національної самосвідомості, інтелекту та здібностей, духовних потреб, а тому має всі підстави стати важливим духовно-моральним орієнтиром для кожного школяра.

Літературне читання в початкових класах має такі основні цілі: допомогти дитині стати підготовленим читачем; після читання твору та його елементарного аналізу відкрити учням багатий світ вітчизняної та зарубіжної літератури; познайомити їх із особливостями мистецтвахудожнього слова і таким чином збагатити читацький та життєвий досвід молодших школярів. Літературне читання має комплексно вирішувати завдання творчого розвитку дитини, а також її морально-естетичного виховання. Необхідно пам'ятати, що читання для дитини – це праця, творчість, нові відкриття, самовиховання, і, звичайно, задоволення.

Змістом виховної діяльності, вважають педагоги, на уроці літератури є роздуми учнів-читачів про важливі події в житті людей, їхні складні взаєностосунки між ними, з природою, тваринами, як частиною природи, причинами та наслідками вчинківлюдини, проблемами правди та неправди, дружби та любові, щастя та нещастя та іншими складними життєвими проблемами. Головну мету цієї роботи вчитель досягає в процесі ознайомлення дітей із навколишнім світом засобами мистецтва слова.

Основний виховний компонент уроку полягає в тому, щоб молодші школярі дедалі глибше проникали у зміст творів мистецтва, розуміли їхню структуру, жанрові особливості, художньо-виражальні засоби. Моральні цінності становлять основу істиннихтворів мистецтва.

Завдання вчителя – організувати цю діяльність на уроках літературного читання.

Робота вчителя на уроках літератури базується на двох пріоритетних напрямках: моральному та естетичному. Вчителю доцільно організувати навчальний процес і позакласну роботу таким чином, щоб діти на уроках дискутували, сперечалися, переживали за долю героїв, мали намір брати з них приклад. Під час уроку літератури діти за настановою свого вчителя читають цікаві книжки, які є потужні за змістом і можуть чомусь навчити. Було б добре, якби а уроці діти:

- переосмислювали прочитане;
- співпереживали з героями;
- оцінювали їхні вчинки;
- осмислювали їхні проблеми;
- співвідносили їхнє життя зі своїм життям;
- намагалися чинити відповідно до усталених моральних норм.

Треба спрямувати активну діяльність учнів у потрібний напрямок.

На думку методистів, головне організувати процес таким чином, щоб читання сприяло розвитку особистості, а особистість, що розвивається, відчувала потребу в читанні як джерелі подальшого розвитку. Зробити це необхідністю, щоб активна діяльність збіглася з її складовим, як потреба, мотив, інтерес.

Уроки літературного читання дають можливість молодшим школярам замислитися над серйозними життєвими проблемами, співпереживати з улюбленими героями.

Художня література є одним із найвагоміших засобів розвитку дитини. Будь-який художній твір спрямований на розширення життєвого досвіду дитини.

Читаючи художні тексти, учні знайомляться з добром, обов'язком, справедливістю, совістю, честю, сміливістю.

Молодий читач фантазує, уявляє собі героїв, проводить аналогії свого життя з ними.

Читаючи твір, дитина часто замислюється про правду й обман, любов і ненависть, зло і добро.

У книгах міститься матеріал для впливу на емоційну сферу дитини. Учитель розповідає на уроці, чим цікавий твір, подає лаконічні відомості про автора, робить певні висновки про його творчість. Після прочитання тексту показує, як автор водночас висвітлює позитивні риси характеру героїв і викриває у своєму творі людські вади.

Така творча діяльність дозволяє учням активно оцінювати прочитане, та робити певні висновки.

У 2 класі, вивчаючи твір про собаку Романа Пісарського, вчитель формує в дітях моральні якості: відповідальність, допомогу, дружбу, взаємодію з оточенням.

Тему дружби, пригод та буденного життя порушує також Войцех Відляк у творі про пана Кульку. Головний герой пан Кулечка, добрий, спокійний чоловік, який живе разом зі своїми трьома веселими друзями: Пес Пуфель (Pupel) – добрий, трохи наївний, зворушливий; Качка Катастрофа (Kaczka Katastrofa) – дуже енергійна, галаслива і трохи роззява; Свинка Бджинка (Prosiaczek Bzyk-Bzyk) – мовчазна, ніжна й трохи сором'язлива. Це невеличка розповідь про їхні буденні пригоди: як вони прибирають, мріють, чекають на листа, вчаться, готують сюрприз або просто розмірковують про світ. Усе – в доброму, трохи філософському тоні. Вчитель з'ясовує позицію автора щодо того, які риси характеру він цінує у людях, акцентує увагу на тому, що у житті основою виховання є повага та турбота одне про одного, мрії, фантазії, емоції, внутрішній світ, спокій, тепло й доброта.

Наведемо цитату з твору, у якій простежується теза про важливість діяти спільно та злагоджено:

–Ja wiem. Bo na przykład w rodzinie też każdy jest inny, ale dopiero wszyscy razem są rodziną. Zupa jest jak rodzina.

Українською:

– Я знаю. Бо, наприклад, у сім'ї теж кожен інший, але лише всі разом вони – сім'я. Суп – це як сім'я.

Величезний вплив на дітей мають літературні та народні казки, яких діти дуже люблять.

Казковий твір Марії Конопницької про краснолюdekів та сирітку Марисю підходить для молодших чи середніх класів (наприклад, діти початкової чи середньої школи) – віково відповідає читацькій можливості для уроків дитячої літератури. Це казкова повість-казка, в якій є чарівні істоти – краснолюдки (гноми), що живуть спочатку під землею, а навесні виходять назовні. В історії також є сирітка Марися – дівчинка, яка лишилася без родини або в важкому становищі. Краснолюдки допомагають добрим та працьовитим людям: наприклад, бідному селянину вони допомогли стати заможнішим, його дітям – бути здоровішими, а Марисі – знайти родину. Водночас у творі є й мотив покарання для злих чи жадібних людей: чарівні істоти не допомагають тим, хто поводить погано.

У контексті уроків літератури твір дозволяє:

- аналізувати персонажів (Марисю, краснолюdekів)
- обговорювати моральні чи виховні питання: хто допомагає, чому, що значить бути добрим, працьовитим
- використовувати як приклад поєднання казкового і реального світу
- стимулювати дитячу фантазію – про те, хто й як може бачити чарівні істоти, що вони роблять.

При читанні казок діти дотримуються моральних законів. Діти отримують взірець істинного патріотизму.

Крім співпереживання, основою формування моральних переконань у школярів є оцінка.

Отже, з огляду на вищевикладене, ми можемо зробити висновок, що засади виховання втілюються у:

- залученні дітей до моральних основ християнства;

- допомогти дітям розкрити для себе сенс християнських цінностей;
- сприянні їх засвоєння дитячим розумом та серцем;
- виробленні позиції неприйняття цинізму, жорстокості, вульгарності;
- представленні дітям твердих орієнтирів добра;
- вихованні любові та поваги до свого краю;
- створенні умов формування між дітьми дружніх стосунків.

Закінчуючи перший розділ магістерської роботи, можна дійти такого висновку.

Виховання учнів є важливим компонентом соціального замовлення для цієї галузі, бо освіта виконує ключову роль у духовно-моральній консолідації українського суспільства.

1.2. Роль уроків літератури в розвитку моральних якостей школярів

Одним із найважливіших завдань, які стоять перед учителем, є формування таких якостей особистості як сумління, обов'язок, честь, гідність, патріотизм. Кожен педагог розуміє, що їх треба виховувати з дитинства, постійно і за будь-яких соціально-економічних умов. Як ніколи, актуальна ця проблема й сьогодні. В епоху заперечень усіляких ідеалів та вічної зайнятості батьків, у яких дуже мало часу залишається на виховання своїх дітей, школа бере на себе ще й роль сім'ї в процесі знайомства маленької людини з життєвими перипетіями, поняттями етики, громадянської ідентичності, добра та зла.

Зміст та способи засвоєння уроків літературного читання повністю відповідають завданням освіти та виховання людини, особливо якщо сприймати цей шкільний предмет як вид мистецтва, важливої частини культури.

Відповідно до програм [16, 17, 18, 25, 26] уроки літературного читання проводяться у всіх класах. Роль цих занять у навчальному процесі є дуже важливою.

На уроках літературного читання ця ідея втілюється через грамотний, вмілий добір творів автором-розробником навчальної програми.

Будь-який урок у початковій школі формує розум, душу та серце учня, але уроки літератури найважливіші у педагогічному процесі. Вони створюють духовну основу майбутньої особистості дитини, на них покладено завдання розвитку та збагачення духовного світу дітей та кожного окремого учня, їхнього морального становлення.

Що таке книжка? Що означає бути читачем? Чи достатньо для цього вміти читати? Багато хто дасть відповідь, що читати – це означає складати літери в слова, що книга – джерело знань. Все правильно. Але цього замало для того, щоб говорити з М. Твеном, А-С Екзюпері та іншими письменниками. Книжка – це відкриття світу.

Урок літератури в початковій школі повинен виховувати учня не шляхом прямих моральних настанов, але, пробуджуючи в ньому почуття співучасті, співчуття, співпереживання до таких самих, як він сам, дітей, до тварин і птахів, виховуючи в ньому почуття прекрасного, яке допоможе в житті. Не всі уроки, що проводяться в школі, змушують школяра задуматися, осмислити, самостійно повернутися ще раз до того, що він побачив і почув. Без цього повернення, без уміння замислитися та осмислити всі освітні зусилля обертаються байдужістю та пасивністю учня. Як правило, повертаються тільки до того, що має особистісний сенс саме для дитини, і є для неї значущим.

Величезне значення має характер розмов за змістом твору. Бесіди не повинні бути лише повчальними, а й навчальними, підводити дітей до певних висновків. Потрібно, щоби діти більше міркували самостійно.

Існують різні форми занять під час уроків літератури, та їх об'єднує одне – вони дають школяреві можливість поділитися радістю від пережитого.

У руках учителя літератури найбагатша спадщина у світі, найвпливовіше для душі вчення про добро. Це могутній оберіг від зла – якщо його правильно використовувати.

Через ретельно продуману систему уроків літератури вчитель допоможе дітям знайти себе. Саме тому на уроках літератури сьогодні так важливо розглядати не лише особливості стилю письменника, а й наполегливо говорити про духовність, вплив літератури на становлення особистості. Будь-яку тему в літературі можна розглядати з погляду духовно-морального розуміння.

На думку методистів, моральність можна виховувати, створюючи під час уроків атмосферу, що сприяє пережиттю ситуації учнем. Тільки тоді, коли ми розвинемо уяву дитини настільки, щоб вона увійде в роль персонажа і проживе ситуацію, як свою власну, можливе прийняття нею тих ідеалів і переконань, які ми хочемо в ній виховати.

Складні питання сімейних відносин хвилюють дітей, які рано дорослішають, а їхнє життя вдома часто зовсім не безхмарне. На ці запитання їм допоможе відповісти розумна книга та вчитель. Діти повинні зрозуміти, що основа сім'ї – любов, повага та дружба. Взаємодопомога та взаємна відповідальність, щирість, довіра, турбота один про одного, – все це відіграє велику роль у створенні атмосфери затишку та душевного тепла в домі.

Мимоволі згадуються слова великого педагога В.А. Сухомлинського про те, що основи людяності закладаються в дитячі роки. Моральне обличчя дитини, а потім і дорослої людини залежить від того, як вона виховувалась у дитячі роки, які поняття, норми й уявлення були закладені в її душу від народження і до підліткового віку.

Для досягнення цього найважливішого завдання у вихованні школярів навчальними програмами передбачено вивчення книг відомих дитячих письменників, різних за тематикою та часом написання. Але не варто ігнорувати також і твори фольклорних жанрів, наприклад, казок. Зміст популярних народних і літературних казок для багатьох є загальновідомим і, начебто, прозорим. Уважний аналіз цікавих текстів майже завжди дивує навіть досвідчених читачів своєю новизною.

Вчитайтесь у текст:книги про природувідкривають перед дітьми світ тварин і рослин. Читаючи книги про тварин, діти не лише засвоюють фактичний матеріал, а й краще починають до них ставитися, більше про них піклуватися, захищати й годувати.

Навчальна ситуація – це мікродіяльність вчителя та учня, яка має свою мету, зміст та результат. І головним результатом, на думку викладачів-практиків, є виховання духовно-моральної особистості підростаючого покоління, яке досягається шляхом творчого підходу до навчання й, безперечно, у співпраці, співтворчості з учнями на уроці.

На уроках літератури особливу перевагу варто приділити методу творчого читання та евристичному методу. Вони дозволяють розвинути в дітях спостережливість, вміння бачити й зрозуміти явища життя, вміння знайти правильні слова та вирази для передачі своїх вражень в процесі виконання різноманітних творчих завдань. Метод творчого читання реалізується через прийоми виразного (художнього) читання вчителя, читання майстрів художнього слова, окремих сцен у виконанні акторів, навчання виразного читання учнів, технології продуктивного читання.

Продуктивне читання орієнтується на досягнення визначеного заздалегідь результату, для нього важливий процес розуміння інформації. У результаті учень не пасивно набуває знання, а створює його, знання стає особистим досвідом учня.

Значну увагу на уроках необхідно приділяти темі Батьківщини, тому що формування патріотизму – виховання честі, почуття обов'язку, любові до країни та свого народу, безперечно, один із найважливіших аспектів морального виховання.

Цілеспрямована систематична робота над словом дозволяє педагогу донести до учнів необхідність вивчення історії рідного краю, духовної культури свого народу. Цьому сприяє:

- читання та слухання творів історичного змісту;
- бесіди про моральні ідеали та культурні цінності народу;

- творчі роботи (малюнки, міні-твори, анкети тощо).

Завдання вчителя під час уроків – сформувати в учнів потребу розмірковувати над подібними питаннями, донести до свідомості дітей думку, що література може стати помічницею в осмисленні багатьох питань духовного порядку.

Прищепити смак до читання кращих творів класичної літератури – це означає вберегти дитину від багатьох складних ситуацій на її життєвому шляху.

Пріоритетним завданням уроків літературного читання є духовно-моральне виховання дітей. З цією метою до шкільних підручників включено художні твори моральної тематики, а також відповідні питання та завдання для ґрунтовнішого їхнього вивчення.

Початкові уявлення про базові загальнолюдські цінності, диференціацію хороших і поганих вчинків, морально-етичну орієнтацію формуються через виявлення морального змісту та морального значення вчинків персонажів практично при вивченні будь-якого художнього твору епічної форми, а також у процесі характеристики персонажів та розкриттям головної думки (ідеї).

Засвоєнню школярами базових національних цінностей, духовних традицій сприяє читання творів. На уроках літературного читання діти привчаються до самостійної роботи, для успішного здійснення якої співвідносять свої зусилля із зусиллями інших, вчать слухати й розуміти своїх товаришів, зіставляють отримані знання з набутими раніше, відстоюють думку, допомагають іншим і приймають допомогу від однокласників. Також діти радіють та отримують задоволення від процесу засвоєння нових знань, іноді відчують розчарування від невдач і помилок.

Таким чином, розглянута нами специфіка уроків читання та літератури зумовлює вирішення завдань інтелектуального та морального розвитку дітей.

1.3. Педагогічні аспекти занять із вивчення текстів для дітей

Одним із пріоритетних напрямів у сучасній сфері освіти є моральне виховання школярів. Воно ґрунтується на розвитку основних внутрішніх якостей особистості. Саме вчитель повинен приділити проблемі морального виховання найважливішу роль у своїй діяльності.

Однак не всі вчителі здатні організовувати ефективну роботу з розвитку моральних якостей у класі. Найчастіше така робота складається в основному з низки моральних розмов

Уроки літератури, де учні під керівництвом вчителя читають цікаві твори зі значним пізнавально-виховним потенціалом, мають можливість розвивати моральні якості.

Вивчення текстів у дитячому віці є важливою складовою мовного, пізнавального й емоційного розвитку дитини. Заняття з текстами сприяють формуванню мовленнєвих умінь, розвитку мислення, уяви, моральних якостей, а також виховують інтерес до читання. Ефективність цього процесу значною мірою залежить від педагогічних підходів, принципів та методів, які застосовує вчитель.

Педагогічні принципи роботи з текстом

1. **Принцип доступності** — добір текстів відповідно до вікових особливостей, інтересів і рівня розвитку дітей. Матеріал має бути зрозумілим, але водночас викликати пізнавальний інтерес.
2. **Принцип наочності** — використання ілюстрацій, інсценізацій, аудіо- чи відеосупроводу, що допомагають краще сприймати зміст.
3. **Принцип активності та свідомості** — діти мають брати активну участь у роботі з текстом: обговорювати, ставити запитання, висловлювати власні думки.
4. **Принцип емоційності** — важливо створювати емоційно насичену атмосферу, щоб діти не лише розуміли зміст, а й переживали його.
5. **Принцип індивідуалізації** — урахування різних рівнів читацьких умінь, темпу сприйняття й інтересів дітей.

Форми та методи роботи

- **Читання вголос і мовчки** з подальшим обговоренням.
- **Бесіда за змістом тексту** — формування вміння аналізувати, узагальнювати, робити висновки.
- **Робота над словником** — пояснення нових або складних слів, збагачення активного словникового запасу.
- **Творчі завдання:** складання плану тексту, переказ, створення власного продовження історії, ілюстрації.
- **Ігрові методи** — драматизація, інсценізація, рольові ігри, що допомагають глибше усвідомити зміст і виховати інтерес до читання.

Виховний аспект

Під час вивчення текстів учитель має формувати моральні й естетичні цінності. Через зміст художніх творів діти засвоюють уявлення про добро і зло, дружбу, чесність, справедливість. Важливо, щоб педагог підкреслював виховний потенціал твору, спонукаючи учнів до роздумів і самостійних висновків.

Роль учителя

Учитель виступає не лише як джерело знань, а й як **модератор читачького процесу**, який спрямовує увагу дітей, допомагає їм глибше зрозуміти зміст, стимулює творчість і мислення. Атмосфера довіри, підтримки та зацікавленості є необхідною умовою ефективного засвоєння текстів.

Очікувані результати

- розвиток навичок свідомого, виразного читання;
- формування інтересу до літератури;
- збагачення словникового запасу та мовленнєвої культури;
- виховання естетичного смаку й моральних якостей.

Моральні засади пронизують усю практичну діяльність дитини, її мотиваційну, емоційну та інтелектуальну сфери. Тому в роботі з морального виховання молодших школярів під час уроків літературного читання важливо

спиратися вплинув на вибір методів і прийомів на кожному етапі уроку літературного читання.

Для підвищення ефективності уроку та досягнення поставлених цілей та завдань необхідно урізноманітнити роботу, використовуючи різні прийоми:

1) Мовленнєва розминка, що включає роботу над словами, літературна вимова яких не завжди відповідає тому, щочують діти (наприклад: ланцюжок, алфавіт тощо).

2) Ритмічне читання.

3) Робота з скороговками, які багаті на емоційний настрій. Намагаємось у кожній знайти свою історію, проаналізувати її.

4) Велике значення на формування моральних понять має читання прислів'їв і приказок.

5) Використання роботи у групах, як із перевірки домашнього завдання, і у роботі під час уроку. Це і читання напам'ять одне одному, і відповіді питання, і читання перевірку. При знайомстві з новим твором читають по черзі. Це привчає дітей знаходити як негативні боки у роботі товариша (а вони дуже критичні), а й вміти сказати одне одному тепле слово підтримки.

Один із прийомів – безпосередньо емоційне вслуховування – вимагає спеціальної уваги вчителя та спеціальної організації (використання літературно-музичних композицій з широким включенням образотворчого ряду – репродукції картин, слайдів.) Головне завдання вчителя – створення певної емоційно-естетичної атмосфери засобами різних видів мистецтва, «занурення» дітей у цю атмосферу, глибоке співпереживання й споглядання. Підготовка та проведення таких уроків потребує широкого співробітництва дітей та залишає у них відчуття свята.

Обов'язковий елемент на уроках – звернення до особистого досвіду дітей та їх роздумів з теми, що обговорюється. Можна поставити перед дитиною питання: чи спостерігав він у житті щось схоже на цей випадок? Розмову з учнями слід вести те щоб викликати в школярів емоції як

схвалення, а й осуду. Це сприятиме вихованню в дітях нетерпимості до прояву жорстокості, егоїзму, байдужості та допоможе краще побачити позитивні чи негативні риси героя, дати їм правильну оцінку.

У практиці необхідно використовувати такі особистісно-розвиваючі ситуації:

- проблемна – коли йде пошук нових знань для вирішення проблеми;
- прогностична – спрямовано розвиток умінь передбачення наслідків вчинку (свого чи чужого);
- конструктивна – передбачає проектування поведінки в заданих умовах;
- оцінна – спрямована на формування та розвиток навичок оцінки;
- аналітична – використовується для аналізу вірних та помилкових дій учасників;
- репродуктивна – передбачає можливість словесно чи практично продемонструвати досвід поведінки.

Завдяки створенню особистісно-розвивальних ситуацій учні вивчають дійсність, що оточує їх безпосередньо, щодня, а також ту, що постає перед ними опосередковано – у книгах, картинах, музичних творах.

На уроках використовувалися такі форми та види діяльності, як педагогічні завдання, ігри, ігрові ситуації, образотворча діяльність, прикладна творчість, колективні творчі роботи, написання дітьми оповідань та віршів, цікавий матеріал.

Одним із показників ефективності системи виховання має бути моральний розвиток дитини, суттєві зміни у її духовно-моральному світі. Ці фактори виявляються у моїх учнів у стійкості моральної поведінки дітей у звичайних та ускладнених ситуаціях, у відносній незалежності поведінки від зовнішнього контролю з боку дорослих, в умінні передбачати моральні наслідки своїх вчинків, у появі внутрішнього контролю – совісті, усвідомлення моральної сторони вчинків та себе як носія моральності.

РОЗДІЛ 2. КРАЩІ КНИГИ ПОЛЬСЬКИХ ДИТЯЧИХ АВТОРІВ У СИСТЕМІ УРОКІВ З ЛІТЕРАТУРИ

2.1. Вивчення польських дитячих творів у початковій школі

Пропонуємо кілька методичних розробок та матеріалів до уроків з польської літератури у початковій школі.

1 клас

Тема: Н. Łaszczyk «Спільна праця»

Мета:

- Розвивати навички читання з розумінням, говоріння і слухання польською мовою.
- Розкрити поняття **спільної праці**, взаємодопомоги, команди і відповідальності.
- Виховувати усвідомлення: коли люди працюють разом – результати краще видно.

Обладнання / матеріали:

- Текст «Спільна праця» (фрагмент чи повністю)
- Ілюстрації або картинки, що зображають спільну працю (групове завдання, діти/учні працюють разом)
- Аркуші паперу, ручки/олівці/маркери
- Картки із запитаннями до тексту
- (Опційно) роздатковий лист із ключовою лексикою

Хід уроку:

1. **Організаційний момент**– привітання, налаштування класу, мотивація до теми: запитати.
2. **Вступна бесіда:** Обговорення теми: **Читання тексту:** Вчитель роздає фрагмент тексту «Спільна праця». Читає один із учнів або вчитель (можна хором).
3. **Робота з текстом:**
 - Учні отримують картки із запитаннями до прочитаного: Наприклад:
 - Хто/що у тексті працює разом?

- Чому спільна праця важлива?
- Які результати описані?
- Які проблеми чи виклики можуть бути, якщо працювати самотужки?
- Об'єднатися в пари або трійки, обговорити відповіді.

4. Лексика та вправи:

- Роздати список ключових слів (працювати разом, допомагати, команда, результат, самостійно, зникне без сліду тощо).
- Учні підбирають синоніми/переклад українською, складають речення із цими словами.

5. Творче завдання:

- Кожна пара отримує аркуш і має намалювати або написати (кілька речень) – ситуацію, коли група людей/дітей працює разом над якоюсь справою.
- Потім представлення: кожна група показує/розповідає свою ідею (на польській або частково).

6. Підсумок уроку: Обговорення: «Чому спільна праця важлива?»

- Завершити вправою: кожен учень по черзі каже одну фразу польською: «Ja dziś pomogę ...» («Я сьогодні допоможу ...») – називає, кому чи в чому.

7. Домашнє завдання: Написати коротке речення (або намалювати) «Як працювати разом з кимось».

Тема уроку: Вивчення вірша Яна Бжехви «Качка Дзядзя». Аналіз характеру головної героїні.

Вірш **Яна Бжехви** зазвичай вивчається у 1–2 класі польської школи (основна школа, *szkoła podstawowa*).

В українських школах (при вивченні польської мови як іноземної або як мови нацменшин) цей твір також часто використовується на початковому етапі – в 1 – 4 класах, залежно від мовної підготовки учнів.

Це веселий вірш для дітей, дуже популярний у польських школах. Розповідає про дивакувату качку, яка робить усе навпаки, не так, як усі інші. Твір навчає про індивідуальність, але також і про наслідки надмірної дивакуватості.

Мета:

1. Ознайомити учнів із творчістю Яна Бжехви.
2. Формувати навички виразного читання.
3. Розвивати вміння аналізувати художній текст.
4. Виховувати повагу до індивідуальності та критичне мислення.

Тривалість: 45 хв.

Обладнання:

- Текст вірша (польською/українською)
- Картки з питаннями
- Ілюстрації до вірша
- Аудіозапис вірша (за можливості)

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2 хв.)

- Привітання, перевірка присутніх.
- Налаштування на роботу.

2. Мотивація (3 хв.)

- Запитання: *Чи можна бути надто «дивним»?*
- Коротка розмова про особливості поведінки.

3. Оголошення теми й мети уроку (2 хв.)

4. Читання твору (10 хв.)

- Виразне читання вчителем або прослуховування аудіо.
- Обговорення вражень.

5. Аналіз змісту твору (15 хв.)

- Хто така Качка Дзядзя?
- У чому проявлялася її дивакуватість?

- Чим усе закінчилося?
- Як би ви повелися на її місці?
- Чи варто завжди бути не таким як всі?

6. Гра «Погоджуюся або ні» (5 хв.)

Учитель читає твердження, учні показують:

згодні

не згодні

(напр.: *Качка їла звичайну їжу*)

7. Творче завдання (5 хв.)

- Намалювати свою версію «дивакуватої качки» або придумати нового героя.

8. Підсумок (3 хв.)

- Що нового дізналися?
- Що вас здивувало?
- Повідомлення домашнього завдання:
 - Вивчити уривок вірша напам'ять.
 - Намалювати ілюстрацію або придумати продовження.

Домашнє завдання:

- Вивчити перші 4 рядки вірша.
- Створити малюнок до улюбленого моменту з твору.

2 клас

Тема: WandaChotomska «Наплічник повен усмішок»

Мета:

- Розвивати навички читання з розумінням, говоріння і слухання польською мовою.
- Формувати позитивне ставлення до школи, дружби, усмішки і взаємодопомоги.

- Сприяти розвитку емоційної культури: як ми можемо приносити добрий настрій іншим.

Обладнання / матеріали:

- Текст вірша «Наплічник повен усмішок».
- Картинки або ілюстрації шкільного рюкзака, навчальних приладь, усміхнених дітей.
- Аркуші паперу, ручки/олівці/маркери.
- Картки із запитаннями до тексту.
- Власний маленький наплічник чи іграшка-наплічник як атрибут уроку.

Хід уроку:

1. **Організаційний момент**– привітання, налаштування класу, мотивація до теми: показати ілюстрацію чи наплічник і запитати
2. **Вступна бесіда:** Обговорення теми:
 - Чому ми готуємося до школи?
 - Що потрібно взяти із собою в школу?
 - Чи потрібні лише книжки і зошити?
 - А що таке «усмішка» чи добрий настрій – чи можна «вкласти» це у наплічник?
3. **Читання вірша:** Вчитель або учень читає вірш, наприклад фрагмент. Після читання обговорити:
 - Про що ідеться у вірші?
 - Які предмети згадано, які почуття?
 - Чому важливо «взяти усмішки»?
4. **Робота з текстом:**
 - Підготувати картки-запитання. Приклади запитань:
 - Які предмети дитина запакувала до рюкзака?
 - Крім шкільного приладдя, що ще дитина хоче покласти?
 - Як дитина хоче ділитися усмішкою? Кому?
 - Як ти сам/сама відчував/відчувала перший день у школі?

- Учні працюють у парах /групах – обговорюють відповіді, записують короткі речення.
- 5. Лексика та вправи:**
- Виділити ключові слова: *tornister, książki, zeszyty, ołówek, kredki, jabłko, uśmiech, dzielić się, kolega, pierwszy raz, nieśmiały* тощо.
 - Попросити учнів перекласти окремі слова чи фрази на українську або сформулювати речення польською.
- 6. Творче завдання:**
- Кожна пара чи група отримує аркуш. Завдання: намалювати свій «ідеальний рюкзак» – що вони б поклали туди, окрім книжок/зошитів.
 - Потім кожна пара презентує: показує малюнок і пояснює, чому вони обрали ті предмети чи символи.
- 7. Підсумок уроку:** Обговорення з класом:
- Що нового дізнались сьогодні?
 - Чому усмішка чи добрий настрій важливі в школі?
 - Як ми можемо приносити усмішку іншим (друзям, новачкам, вчителям)?
 - Завершити вправою: кожен учень по черзі каже одну фразу польською:
- 8. Домашнє завдання:**
- Написати коротке речення або намалювати: «Що я покладу у свій рюкзак,?»
 - Або: розказати батькам про вірш, і запитати: «Що б ти поклав/поклала в свій «рюкзак усмішок»?»

3 клас

1. Тема: Мораль і алегорія в байках Ігнація Крasicького

Цілі уроку (мета):

- Ознайомити учнів із жанром байки та творчістю Ігнація Крasicького
- Розвивати навички аналізу алегоричних образів
- З'ясувати моральний зміст творів

- Формувати критичне мислення та вміння порівнювати

Хід заняття (фрагмент)

1. Вступне слово вчителя (мотивація)

– Що таке байка?

– Чи можуть тварини розмовляти про людські проблеми?

– Що ми можемо дізнатися про себе, читаючи байки?

2. Читання байки (виразно)

- **Питання до обговорення:**

○ Kto występuje w bajce? (postać rybki i szczupaka)

○ Co symbolizują te postacie?

○ Jakie relacje między nimi są pokazane?

○ **Jaka jest morał bajki?** (np. Nie gardź słabszym, bo i on może być mądrzejszy.)

3. Читання байки

- **Питання до обговорення:**

○ Jakie ptaki pojawiają się w bajce?

○ Co oznacza ich rozmowa?

○ Czy sowa miała rację, że chciała chronić swoje dzieci?

○ **Jaka jest morał?** (np. Uważaj, co mówisz – twoje słowa mogą być źle zrozumiane.)

4. Порівняння обох байок

Element «Rybka mała i szczupak»

«Orzeł i sowa»

Postacie Rybka, szczupak

Orzeł, sowa

Temat Przemoc wobec słabszych

Niezrozumienie i skutki słów

Morał Nie lekceważ słabszych

Mów jasno i odpowiedzialnie

5. Творче завдання (на уроці або вдома):

- **Napisz własną krótką bajkę z morałem**, w której wystąpią zwierzęta jako postacie ludzkie.

АБО

- **Narysuj scenę z jednej z bajek Красицького.**

Підсумок

- Czym jest bajka?
- Jaką rolę pełni morał?
- Czego uczą nas bajki Krasickiego?

Тема: ą і ę – носові голосні в польській мові на прикладі вірша R. Pisarski «ą i ę»

Мета уроку:

- Ознайомити учнів з віршем Романа Пісарського «ą i ę»
- Закріпити знання про носові голосні ą та ę
- Розвивати навички правильної вимови та читання та сформувати чуття та інтерес до римованого тексту

Хід заняття (фрагмент)

1. Вступне слово вчителя

- Чи знаєте ви, що деякі звуки в польській мові звучать «через ніс»?
- Це так звані **samogłoski nosowe** – ą та ę.

Сьогодні ми послухаємо веселий вірш про них!

2. Читання вірша R. Pisarski «ą i ę»

(Вчитель читає виразно вірш уголос, звертаючи увагу на вимову ą та ę)

Потім учні читають хором або по черзі.

3. Обговорення вірша

- **Pytania do uczniów:**
 - Kim są bohaterowie wiersza?
 - Dlaczego ą i ę są wyjątkowe?
 - Czy wiersz był zabawny? Dlaczego?
 - Jakie słowa z ą i ę zapamiętaliście?

4. Мовна гра «Znajdź i podkreśl»

- Роздрукований текст вірша – учні підкреслюють всі слова з літерами ą та ę.
- Потім складають список таких слів на дошці.

5. Творче завдання (на уроці або вдома):

- **Wymyśl krótkie zdanie z ą lub ę** (наприклад: «Mąż wziął pęk kluczy».)

- Або: **Narysuj bohaterów wiersza – literki Ą і ę як казкових персонажів.**

Підсумок

- Co nowego dowiedzieliśmy się o literkach Ą і ę?
- Dlaczego są one ważne w języku polskim?

Тема: Пор року і календар у поезії:

вивчаємо місяць року за допомогою віршів Е.

Шельбург-Зарембіни

(«Wiersze o miesiącach» E. Szelburg-Zarembina)

Цілі уроку:

- Ознайомити учнів з віршами про місяці
- Вивчити/повторити назви місяців польською мовою
- Розвивати навички виразного читання та вміння слухати
- Формувати уявлення про зміну пір року через поетичні образи

Хід заняття (фрагмент)

1. Wprowadzenie / Вступна бесіда

- Запитання до учнів:
 - Ile jest miesięcy w roku?
 - Jakie znacie pory roku?
 - Z jakim miesiącem macie urodziny?
 - На дошці вивішується календар із місяцями (можна у вигляді кола або таблиці).

2. Czytanie wierszy E. Szelburg-Zarembina

(Учитель читає або прослуховують аудіо з виразним читанням)

- Учні слухають і відмічають, про який місяць йдеться у кожному вірші.
- Можна читати 3–4 вірші, наприклад: **Styczeń, Marzec, Czerwiec, Listopad.**

3. Rozmowa kierowana / Обговорення віршів

- O jakim miesiącu jest wiersz?
- Jakie zjawiska przyrody są opisane?
- Co robią ludzie / dzieci / zwierzęta w tym miesiącu?

- Jak zmienia się pogoda?

Учні отримують короткі уривки і мають вгадати, про який місяць іде мова.

4. Gra edukacyjna: „Zgadnij miesiąc”

- Учитель читає кілька рядків з вірша без назви – учні вгадують місяць.
- Або навпаки: називається місяць – учні мають згадати, що було сказано про нього у вірші.

5. Twórcze zadanie / Творче завдання

- **Narysuj swój ulubiony miesiąc**наосновівірша.
- **Napisz krótki wierszyk** o wybranym miesiącu (впарахабогрупах).
- Зробити**klasowy kalendarz**звіршамиималюнкамиучнів.

Підсумок заняття

- Jakie miesiące dziś poznaliśmy?
- Który wiersz podobał się wam najbardziej?
- Jak poezja może pomóc nam lepiej poznać przyrodę i pory roku?

Тема:

Образ природи в поезії К. Przerwa-Tetmajer «W lesie» та гумористичне змалювання літніх вражень в І. Sikirycki «Wakacyjne fraszki»

Мета:

- Ознайомити учнів із поетичними творами Тетмаєра і Сікіріцького;
- Розвивати вміння аналізувати поетичний текст;
- Поглиблювати розуміння образів природи, настроїв, гумору;
- Формувати вміння порівнювати різні літературні стилі.

Хід заняття (фрагмент)

1. Актуалізація знань

- Бесіда з учнями:
 - Які враження залишає у вас ліс?
 - Як ви проводили свої літні канікули?

2. Читання вірша К. Przerwa-Tetmajer «W lesie»

- Виразне читання вірша вчителем / учнем.
- Обговорення:

- Які звуки, кольори, образи передає поет?
- Який настрій передає ліс?
- Що символізує природа у цьому творі?

3. Читання фразок I. Sikirycki «Wakacyjne fraszki»

- Виразне читання кількох коротких фразок.
- Обговорення:
 - Який настрій викликають ці тексти?
 - У чому полягає гумор?
 - Як автор змальовує літні пригоди?

4. Порівняння творів

- Робота в парах / групах:
 - Чим відрізняються підходи авторів до теми природи і відпочинку?
 - Який стиль вам ближчий – ліричний чи гумористичний?

Заклучення

- Підсумок: Що нового дізналися? Який вірш вам сподобався більше і чому?
- Домашнє завдання (на вибір):
 - Написати коротку фразку про свої канікули.
 - Намалювати ілюстрацію до вірша «W lesie».

4 клас

Тема: Jan Brzechwa «Tydzień»

Мета:

- Розвивати навички читання з розумінням, говоріння і слухання польською мовою.
- Ознайомити учнів із днями тижня польською, через гру, жартівливий текст.
- Спонукаати до творчої взаємодії: створення власного «тижня» чи «днів-героїв».

- Виховувати уяву, почуття гумору, мовну гнучкість.

Обладнання / матеріали:

- Текст вірша «Tydzień».
- Картинки або ілюстрації: сім днів тижня, діти-дні, або символи кожного дня.
- Аркуші паперу, ручки/олівці/маркери.
- Картки із запитаннями до тексту.
- Таблиця із польськими назвами днів тижня + переклад на українську.

Хід уроку:

1. Організаційний момент – привітання, налаштування класу.

Можна показати великий плакат із днями тижня польською: *poniedziałek, wtorek, środa, czwartek, piątek, sobota, niedziela*.

Запитати: «Які дні тижня ви знаєте польською?»

2. Вступна бесіда:

- Запитання:

3. Читання вірша:

- Вчитель читає вірш або учень(и) бере(м) участь(ють).
- Після читання – коротке запитання
- Наприклад: Зі скількох днів складається тиждень?– (відповідь: сім).

4. Робота з текстом:

- Роздати картки-запитання, наприклад:
 - Який день тижня шукає kota в мішку? (*Poniedziałek*)
 - Який день черпає воду ситком? (*Wtorek*)
 - Що робить Четвер
 - Як закінчується вірш?
- Учні працюють у парах або трійках, обговорюють відповіді, записують свої думки.

5. Лексика та вправи:

- Виділити ключові слова/фрази: *dziatwa* (дітвора), *liczna*, *poszukiwać*, *sitkiem czerpać wodę*, *zaszywać dziury*, *odpocząć*.

- Перекласти ці слова/фрази на українську або скласти власні речення польською з ними.
- Вправа: Заповнити таблицю «День тижня – дія у вірші – український переклад».

6. Творче завдання:

- Завдання групам: придумати власний «день-дитину».
- Написати 4-5 речень польською: «Sobota ...», «Niedziela ...».
- Потім кожна група презентує свій день-героя класу.

7. Підсумок уроку:

- Обговорення:
- Завершити вправою: кожен учень вибирає день тижня (польською) і каже речення: „Mój dzień to ... i on...” (Мій день це ... і він ...).

8. Домашнє завдання:

- Написати коротке речення або намалювати картинку: «Mój dzień-dziecko wygląda tak...» — придумати день тижня, дія/пригоди.
- Або: повторити вірш вдома польською, звертаючи увагу на риму і ритм.

Згідно навчальної програми ученьпочаткової школи повинен знати назву і зміст двох – трьох казок, двох – трьох творів, опрацьованих протягом навчального року; знає основну інформацію про художню літературу, про книжкові ресурси різних жанрів і тематик; розпізнає автора за прочитаним уривком з дитячої книжки, знаходить інформацію про назву книги та її автора; знає будову книги (обкладинка, палітурка, ілюстрації, зміст); використовує набуті знання у власних висловлюваннях.

3.2. Характеристика творів польських письменників для дітей у середній ланці

У підручнику Біленька-Свистович Л., Ковалевський Є., Ярмолюк М. Польська мова для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів у розділі «Читанка» подано твір Wiktora Gomulickiego

Тема: WiktorGomulicki«Wspomnienianiebieskiegomundurka»

Мета:

- ознайомити учнів із твором, розвивати навички читання з розумінням;
- аналізувати характерники персонажів, дії, середовище;
- обговорити значення шкільної форми, атмосфери, дружби;
- стимулювати власні висловлювання (усно, письмово) про шкільне життя.

Матеріали:

- текст твору (або вибрані уривки);
- картки із запитаннями;
- аркуші з графічним завданням.

Хід уроку:

1. Вступ: запитання учням , «Що може означати «блакитний мундирок»
2. Ознайомлення з контекстом: автор, час і місце дії (Pułtusk, 1860-ті роки).
3. Читання уривку: наприклад початковий розділ «Dzwonek szkolny».
4. Робота з текстом:
 - Хто головний герой? (учень-нарратор)
 - Які персонажі класу/школи згадуються?
 - Які події чи пригоди відбуваються?
 - Яке значення має шкільна форма (мундирок) і як це впливає на учнів?
5. Обговорення:
 - Як ви думаєте, чи відрізнялось шкільне життя 150 років тому від нашого?
 - Чи важлива форма/одяг у школі? Чому?
 - Які уроки дружби, відповідальності можна винести з цього твору?
6. Творче завдання:
 - Учні пишуть невеликий відгук або малюнок: «Як би я відчував/відчувала себе в такій школі 1860-х років».
 - Або групова робота: створити діалог між учнями класу XVI століття і сучасності.
7. Підсумок: коротке резюме уроку – що нового дізнались, які запитання залишилися.

Домашнє завдання: Написати коротке есе (або польською/українською) на тему: «Мій блакитний мундирок» – уявити, що я учень цієї школи тоді.

У підручнику Біленької-Свистович Л. В., Ярмолюка М. О., Слюсара О.Ф. Польська мова (4-й рік навчання): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти вивчають програмовий твір Болеслава Пруса «Катаринка».

У підручнику Біленької-Свистович Л. В., Ярмолюка М. О., Слюсара О.Ф. Польська мова (4-й рік навчання): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти учні також вивчають програмовий твір Henryka Senkiewicza «Z pamiętnika roznańskiego nauczyciela»

Мета уроку

- ознайомити учнів із текстом новели: автором, контекстом, головними персонажами, основними мотивами;
- проаналізувати характер героя, його становище, внутрішній конфлікт, роль оточення;
- розглянути тему освіти і гноблення (основний історичний контекст: польські землі під владою Пруссії), поглянути, як це відображено у творі;
- розвивати навички аналізу художнього тексту, творчого висловлення, уміння пов'язувати історичний і літературний аспекти.

Обладнання

- Текст новели (фрагмент або повністю) – рекомендовано прочитати заздалегідь;
- Картки-запитання;
- Аркуші для групової роботи;
- Дошка/проектор із ключовими датами, поняттями (германізація, система шкільництва в Пруссії).

Хід уроку

1. Організаційний момент (5 хв)

Привітання, перевірка готовності: чи прочитаний текст? Оголошення теми.

2. Вступна бесіда (7 хв)

Запитання до класу:

- Чи знаєте ви, що таке „германізація” на польських землях?
- Як, на вашу думку, виглядала школа у часи Пруссії?
- Які можуть бути наслідки, якщо навчання лише чужою мовою та з великим навантаженням?

Вчитель пояснює: дія новели відбувається на землях під владою Пруссії, де польська шкільна освіта була ускладнена.

3. Читання фрагмента тексту (10-12 хв)

Учитель або учень читає обраний уривок: наприклад, початок, де описано нічну працю Міаша.

Після читання – коротке обговорення:

- Яке становище має головний герой?
- Які його почуття?
- Що у тексті викликає співчуття або тривогу?

4. Аналіз образів і сюжету (15 хв)

Поділ на групи по 3-4 учні. Кожна група працює над однією темою:

- Група 1: Характеристика головного героя – його зовнішність, душевний стан, ставлення до навчання.
- Група 2: Система школи – які методи навчання описані, які очікування від учня, які труднощі?
- Група 3: Контекст германізації – як він проявляється у творі, що відчуває герой?
- Група 4: Роль оповідача-вчителя-кюрепета – його ставлення до головного героя, роль у творі.

Кожна група готує коротке повідомлення (2–3 речення) та презентує перед класом.

5. Обговорення всім класом (8 хв)

Вчитель задає питання:

- Чому Міашеві так важко піддається система навчання?
- Чи справедливо вимагати від нього стільки?
- Який вплив має мовна і культурна політика на навчання і виховання дітей у творі?
- Який урок можна винести для сучасної школи чи суспільства?

6. Творче завдання (додому або на уроці, якщо дозволяє час) (5 хв)

Учні мають написати невеликий текст (або на польській, або на українській) на _____ тему:

Підсумок уроку (5 хв)

Вчитель підсумовує: які ключові моменти ми сьогодні розглянули, чому твір залишається актуальним. Наголошує на тому, що новела ставить запитання про гнучкість системи освіти, про ставлення до дитини, про роль національної культури.

Домашнє завдання

- Прочитати повністю новелу, якщо ще не зроблено;
- Підготувати на наступний урок відповіді на такі запитання:
 1. Які методи навчання критикує автор?
 2. Як герой реагує на шкільне середовище?
 3. Які символи (тяжкий портфель, блідість, нічні уроки тощо) використовує автор для зображення страждання?
- Підготувати коротку характеристику вчителя-наратора: хто він, яке бачення має?

У підручнику Біленької-Свистович Л. В., Ярмолюка М. О., Слюсара О.Ф. Польська мова (4-й рік навчання): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти учні також вивчають програмовий твір Jana Brzechwy «Atrament».

Temat: «Atrament» Jana Brzechwy – zabawna przygoda w wierszu

Klasa: 2 szkoły podstawowej

Czas trwania: 45 minut

Cele lekcji

Cele ogólne:

- Rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem.
- Kształtowanie wrażliwości językowej i poczucia humoru.
- Wprowadzenie pojęcia rymu i budowy wiersza.

Cele szczegółowe (uczeń):

- potrafi uważnie słuchać lub czytać wiersz,
- rozumie treść wiersza i potrafi opowiedzieć, co się wydarzyło,
- potrafi wskazać bohaterów i miejsce akcji,
- rozpoznaje rymy i rytm w wierszu,
- wypowiada się pełnymi zdaniami,
- wyciąga wnioski z humorystycznych sytuacji.

Metody i formy pracy

- metoda słowna (rozmowa kierowana, opowiadanie),
- metoda aktywizująca (burza mózgów),
- metoda oglądowa (prezentacja ilustracji / filmiku),
- praca indywidualna i grupowa,
- elementy dramy (odgrywanie scenek).

Środki dydaktyczne

- Tekst wiersza «Atrament» (wydruk lub wyświetlony),
- ilustracje / plansze z mapą, Wisłą, atramentem, kominiarzem,
- karta pracy z zadaniami,
- tablica, mazaki / kreda,
- nagranie audio lub wideo z wierszem (opcjonalnie).
- Przebieg lekcji

1. Powitanie i wprowadzenie w temat (5 min)

- Nauczyciel pyta: «Czy wiecie, co to jest atrament?»

- Pokazuje mały kałamarz z atramentem lub obrazek.
- Zapowiedź tematu: 2. Głośne czytanie wiersza przez nauczyciela lub ucznia (5 min)
- Pierwsze czytanie – bez przerywania.
- Drugie czytanie – z krótkim omówieniem wybranych fragmentów.

3. Rozmowa kierowana – omówienie treści (10 min)

Pytania do uczniów:

- Co wydarzyło się w klasie?
- Co stało się z atramentem?
- Kto jeszcze pojawił się w wierszu?
- Dlaczego strażak został kominiarzem?
- Czy wiersz was rozbawił? Dlaczego?

4. Zabawa językowa: «Znajdź rymy» (5 min)

- Uczniowie odnajdują rymy w wierszu (np. «zamęt – atrament», «mapie – kapie»).
- Krótka rozmowa o tym, co to jest rym.

5. Ćwiczenia w kartach pracy (10–12 min)

Zadania np.:

- Połącz w pary bohaterów z miejscami wydarzeń.
- Pokoloruj obrazek przedstawiający scenę z wiersza.
- Uzupełnij zdania: «Wiersz opowiada o...», «Najbardziej podobało mi się, gdy...»

6. Zabawa ruchowa lub scenka (drama) (5–7 min)

- Dzieci mogą odegrać krótką scenkę – np. rozlanie atramentu i kąpiel strażaka.
- Inna wersja: pantomima – grupa pokazuje scenę, reszta zgaduje.

7. Podsumowanie i refleksja (3–5 min)

- Co dziś zapamiętaliście?
- Czego nas uczy ta zabawna historia?
- Czy można się śmiać z wpadek, jeśli są nieszkodliwe?

Zadanie domowe (do wyboru)

- Narysuj swoją ulubioną scenę z wiersza.
- Wymyśl własną zabawną rymowanąkę o szkole.

- Napisz 2–3 zdania o tym, co byś zrobił/zrobiła, gdyby w twojej klasie rozlał się atrament.

У підручнику Біленької-Свистович Л. В., Ярмолюка М. О., Слюсара О.Ф. Польська мова (4-й рік навчання): підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти учні також вивчають програмовий твір Stanisława Łema «Bajka robotów».

Temat: Fantastyka i filozofia w «Bajkach robotów» Stanisława Lema

Poziom: 7 – 9 klasa

Czas: 45 minut

Tekst źródłowy: Stanisław Lem – *Bajki robotów* (np. «Król Globares i mędrcy», «Jak Erg Samowzbudnik Bładawca pokonał»)

Cele lekcji

Uczeń:

- rozpoznaje cechy fantastyki naukowej w literaturze;
- analizuje przesłania filozoficzne utworu;
- rozwija wyobraźnię i myślenie krytyczne;
- kształtuje umiejętność interpretowania tekstu;
- dostrzega aktualność problemów poruszanych przez Lema.

Metody i formy pracy

- praca z tekstem literackim (analiza fragmentu);
- rozmowa kierowana;
- mapa myśli;
- praca indywidualna i w parach;
- elementy dramy (opcjonalnie – inscenizacja sceny).

Środki dydaktyczne

- fragmenty *Bajek robotów* (w wersji książkowej lub wydrukowane);
- tablica / flipchart;
- karty pracy z pytaniami;
- cytaty z tekstu.

Przebieg lekcji

1. Wprowadzenie (5–7 min)

- Krótkie przypomnienie postaci Stanisława Lema.
- Wprowadzenie do świata *Bajek robotów*– czym różni się fantastyka naukowa od baśni?
- Pytanie otwierające:
Czy roboty mogą czuć, myśleć i popełniać błędy jak ludzie?

2. Analiza tekstu (20 min)

- Czytanie fragmentu wybranej bajki (np. «Jak Erg Samowzбудnik Bładawca pokonał»).
- Omówienie:
 - Kim są bohaterowie?
 - Co czyni ten świat fantastycznym?
 - Jakie problemy filozoficzne porusza autor? (np. władza, etyka, rozwój technologiczny)
 - Co symbolizuje walka Erga z Bładawcą?

3. Refleksja i interpretacja (10 min)

- Praca w parach: dokończ zdanie:
«Ta bajka pokazuje, że...»
- Dyskusja klasowa:
Czy wizje Lema są nadal aktualne?
Jakie pytania o przyszłość człowieka i technologii stawia ten tekst?

4. Podsumowanie (5–8 min)

- Zapisanie na tablicy:
Co nowego dowiedzieliśmy się dziś o człowieku dzięki opowieści o robotach?
- Cytat do refleksji:
«Ludzie boją się robotów, ale powinni się bać ludzi, którzy myślą jak roboty».

Zadanie domowe (do wyboru):

Opcja 1: Napisz własną krótką «bajkę robotów» z morałem.

Opcja 2: Zrób ilustrację do przeczytanej bajki z cytatem i interpretacją.

Opcja 3: Przygotuj mini-debatę: «Czy roboty mogą mieć duszę?»

У 6 класі автори пропонують прочитати твір Генріха Сенкевича «Янко Музикант», а у 8 класі – твори Ягелло Йоганни «Кава з кардамоном», «Шоколад із Чилі», «Тірамісу з полуницями».

Temat: «Janko Muzykant» Henryka Sienkiewicza – losy utalentowanego dziecka i niesprawiedliwość społeczna

Czas trwania: 45 minut

Poziom: Klasa 6–7 szkoły podstawowej

CELE LEKCJI

Cele ogólne:

- Rozwijanie umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstu epickiego.
- Kształtowanie empatii i wrażliwości społecznej.
- Wprowadzenie pojęcia noweli i jej cech.

Cele szczegółowe – uczeń:

- zna treść noweli «Janko Muzykant»,
- potrafi wskazać głównego bohatera i opisać jego losy,
- rozumie pojęcie noweli i jej cechy,
- dostrzega problem niesprawiedliwości społecznej,
- wypowiada się na temat swoich emocji i opinii na podstawie przeczytanego tekstu.

METODY I FORMY PRACY

- Praca z tekstem,
- rozmowa kierowana,
- burza mózgów,
- praca w parach / grupach,

- mapa myśli,
- metoda inscenizacji / odgrywania scen (opcjonalnie).

ŚRODKI DYDAKTYCZNE

- Tekst noweli (w podręczniku lub osobno),
- karta pracy z pytaniami,
- prezentacja multimedialna / plansze z cechami noweli,
- tablica, mazaki, notatki.

PRZEBIEG LEKCJI

1. Wprowadzenie do lekcji (5 min)

- Rozmowa wstępna
- Nawiązanie do kontekstu historyczno-społecznego utworu (XIX wiek, wieś, bieda, brak opieki społecznej).

2. Przypomnienie treści noweli (7–10 min)

- Uczniowie odpowiadają na pytania sprawdzające znajomość tekstu:
 - Kim był Janko?
 - Co było jego największym marzeniem?
 - Dlaczego Janko został ukarany?
 - Co się z nim stało?

3. Charakterystyka Janka – rozmowa kierowana (10 min)

- Jakie cechy miał Janko?
- Co sprawiło, że był wyjątkowy?
- Czy był rozumiany przez otoczenie?
- Jak oceniamy postępowanie dorosłych wobec niego?

Uczniowie mogą wykonać prostą mapę myśli lub tabelkę.

4. Elementy noweli – krótkie omówienie (5–7 min)

Nauczyciel prezentuje cechy noweli:

- krótka forma epicka,
- jeden główny wątek,
- wyraziste zakończenie (często tragiczne lub z morałem).

Uczniowie identyfikują te elementy w «Janku Muzykancie».

5. Dyskusja: Co chciał przekazać Sienkiewicz? (5–7 min)

- Co autor krytykuje w społeczeństwie?
- Czy ta sytuacja może zdarzyć się także dziś?
- Jak my – jako uczniowie / dorośli – możemy pomagać osobom uzdolnionym, ale biednym?

6. Podsumowanie lekcji (3–5 min)

- Dokończ zdanie (ustnie lub na kartce):

ZADANIE DOMOWE (do wyboru):

- Napisz krótkie opowiadanie o tym, jak potoczyłyby się losy Janka, gdyby ktoś mu pomógł.
- Przygotuj notatkę o jednym ze znanych muzyków, który jako dziecko pochodził z biednej rodziny (np. Chopin, Beethoven, Ed Sheeran).
- Narysuj ilustrację przedstawiającą najważniejszą scenę noweli.

Uwagi dla nauczyciela:

- Można połączyć lekcję z edukacją muzyczną – pokazać, jak wyglądały skrzypce z epoki.
- Jeśli klasa ma trudności z lekturą, warto wprowadzić streszczenie lub adaptację.
- Dobrym dodatkiem będzie cytaty z noweli jako temat do refleksji:

Твори Ягелло Йоганни «Кава з кардамоном», «Шоколад із Чилі», «Тірамісу з полуницями» докладно представлені у методичній розробці [43].

2.3. Польські твори для дітей у старшій школі

Випускний клас – це час поглиблення роздумів над процесами, що відбуваються у світі та в самій людині, пояснення механізмів суспільного життя, розвитку критичного мислення молодшої людини, яка має право на власні оцінки та судження.

Програма пропонує багату добірку віршів, визнаних роками репрезентативними для творчості деяких поетів, показує низку критичних

голосів, які коментують видатні досягнення прози та представляють полемічну позицію.

Подамо приклад окремих творів

**Temat lekcji: Miłość, poświęcenie i cierpienie w noweli Bolesława Prusa
«Kamizelka»**

Poziom nauczania:

Uczeń klasy 9 – 11 (średnia szkoła)

Czas trwania lekcji: 45 minut

Cele lekcji:

Uczeń:

- zna treść noweli «Kamizelka»;
- potrafi określić problematykę utworu i scharakteryzować głównych bohaterów;
- rozumie znaczenie symbolu kamizelki w noweli;
- analizuje emocje i motywacje postaci;
- rozwija empatię i zdolność odczytywania ukrytego sensu tekstu.

Metody i formy pracy:

- rozmowa kierowana;
- analiza tekstu literackiego;
- praca w parach / grupach;
- mini-dyskusja;
- burza mózgów.

Środki dydaktyczne:

- tekst noweli «Kamizelka» (fragmenty);
- karta pracy z pytaniami;
- tablica lub flipchart;
- cytaty z tekstu do analizy.

Przebieg lekcji:

1. Wprowadzenie (5 minut):

- Krótkie przypomnienie postaci Bolesława Prusa i epoki pozytywizmu.
- Pytanie do uczniów:
Czy małe rzeczy (jak ubranie, list, pamiątka) mogą mieć wielką wartość emocjonalną?
- 2. Praca z tekstem (15–20 minut):
- Czytanie wybranego fragmentu (np. scena opisu kamizelki i wzajemnych oszustw małżonków).
- Wspólna analiza:
 - Kim są bohaterowie?
 - Jakie emocje im towarzyszą?
 - Dlaczego ukrywali prawdę przed sobą?
 - Co symbolizuje kamizelka?
- 3. Interpretacja i refleksja (10–12 minut):
- Praca w parach / grupach: odpowiedzi na pytania z karty pracy:
 - Jakie wartości ukazuje ta historia?
 - Czy można kogoś okłamywać «dla dobra»?
 - Czy ten utwór jest nadal aktualny?
- 4. Podsumowanie (5 minut):
- Nauczyciel pyta uczniów:
Czego nauczyliście się od bohaterów tej noweli?
- Na tablicy uczniowie wpisują słowa-klucze: miłość, ofiara, choroba, samotność, pamięć.
- Cytat do zapamiętania:
«Oboje oszukiwali się z miłości... i to była najpiękniejsza forma kłamstwa».
- Zadanie domowe:
- Do wyboru:**
 - Napisz krótką rozprawkę: «Czy warto kłamać, by oszczędzić ukochaną osobę?»
 - Narysuj kamizelkę i opisz, co symbolizuje dla ciebie.
 - Napisz list bohaterki do zmarłego męża po latach.

Тема: Аналіз вірша Марії Конопницької «Кухоль»

Час: 45 хвилин

Мета уроку:

- Ознайомити учнів із творчістю Марії Конопницької.
- Розвивати навички читання з розумінням та аналізу поетичних текстів.
- Виховувати повагу до простих речей, цінувати буденність.
- Формувати вміння висловлювати власну думку про художній твір.

Методи і форми роботи:

- Словесний (бесіда, читання вголос),
- Робота з текстом,
- Обговорення,
- Творче завдання.

Засоби навчання:

- Текст вірша «Кухоль»,
- Таблиця для фіксації думок,
- Картки з питаннями,
- Плакати або презентація про життя і творчість Марії Конопницької.

Хід уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв)

- Привітання, налаштування на роботу.
- Коротке знайомство з авторкою: хто така Марія Конопницька.

2. Мотивація і актуалізація знань (5 хв)

- Запитання до класу:
 - Що для вас означає слово «кухоль»?

«Кухоль»— це поетичний твір, у якому через образ звичайного кухля (посуду для пива чи інших напоїв) розповідається про радість і прості радощі життя.— Які речі у вашому житті ви вважаєте особливими?

- Повідомлення теми уроку.

3. Читання твору (7–10 хв)

- Учитель читає вірш виразно.
- Учні читають по черзі або слухають аудіозапис.
- Обговорення загального враження.

4. Аналіз тексту (15 хв)

- Пояснення незрозумілих слів.
- Визначення теми та ідеї вірша.
- Розбір ключових образів: кухоль як символ буденності.
- Визначення настрою вірша.
- Обговорення авторського ставлення до предмета.

Запитання для обговорення:

- Про що розповідає вірш?
- Чому кухоль важливий для ліричного героя?
- Як ви розумієте думку автора про прості речі?
- Чи можна порівняти цю ідею з сучасним життям?

5. Творче завдання (5–7 хв)

- Учні можуть намалювати свій улюблений предмет із повсякденного життя або написати коротке речення про нього.
- Обговорення у класі.

6. Підсумок уроку (3 хв)

- Учні формулюють головну думку уроку.
- Учитель підкреслює важливість цінувати прості радощі.

Кухоль у творі постає символом спільності, святкування, дружби і затишку. Авторка показує, що навіть найпростіші речі можуть бути дорогими серцю і викликати теплі почуття.

Твір нагадує, що щастя часто полягає у маленьких речах, у спільних моментах радості, які зближують людей. Кухоль стає символом затишку, доброти і дружньої атмосфери.

7. Домашнє завдання

- Написати короткий твір або малюнок про предмет, який для вас має особливе значення.
- Підготувати коротку розповідь про життя Марії Конопницької.
- Вивчити вірш напам'ять.

Тема уроку: **«Do młodych» Adama Asnyka – заклик до розвитку, прогресу та моральної відповідальності молодого покоління**

Мета уроку:

Освітня:

- Ознайомити учнів з поезією Адама Асника.
- Пояснити основні ідеї вірша: прогрес, молодість, наука, моральність.
- Показати особливості лексики, стилістики, ритму вірша.

Виховна:

- Формувати громадянську свідомість, почуття відповідальності за майбутнє.
- Розвивати критичне мислення й відкритість до нового.

Розвивальна:

- Розвивати навички інтерпретації поетичного тексту.
- Розвивати мовлення, вміння аргументувати свою думку.

Матеріали до уроку:

- Текст вірша «Do młodych» (надрукований або в проєкторі).
- Портрет Адама Асника.
- Картки з ключовими рядками або термінами.
- Відео або аудіо читання поезії (за бажанням).

Очікувані результати (учень/учениця):

- знає автора та його епоху (позитивізм у Польщі);
- розуміє основну ідею твору;

- аналізує заклик до молодого покоління;
- наводить приклади протиставлення: нове ↔ старе, наука ↔ віра, ідеалізм ↔ практичність;
- висловлює власну думку щодо ролі молоді у суспільстві

Структура уроку:

1. Організаційний момент (2–3 хв)

- Привітання.
- Перевірка присутніх.
- Налаштування на тему: коротка бесіда – «Чи має молодь силу змінити світ?»

2. Вступ до теми (5–7 хв)

- Коротка інформація про **Адама Асника**:
 - Польський поет доби **позитивізму**.
 - Представник покоління, яке пережило падіння повстань і почало шукати «тиху» революцію — через **освіту, науку, культуру**.
 - Писав для молоді, вірив у прогрес, але збереження моралі.
- Уточнення:

«Do młodych» – це маніфест. Заклик. Послання. Але не тільки! Це роздуми про те, як молодість повинна поєднувати прогрес і повагу до традиції.»

3. Читання поезії (5 хв)

- Виразне читання вчителем / аудіозапис / хорове читання.
- Перше враження: «Що ви відчули? Які образи, слова вас зачепили?»

4. Аналіз змісту вірша (15–18 хв)

Обговорення за питаннями:

Яке звернення чуємо в заголовку? До кого і чому?

«Молоді» — це активна сила майбутнього. Але не бездумна, а відповідальна.

Що протиставляє автор?

Наука ↔ віра; прогрес ↔ традиція; молодість ↔ старше покоління. Але він **не відкидає традицію повністю!**

Чого вимагає поет від молоді?

Шукати істину, йти вперед, але не ламати все старе. Залишити мораль, повагу до минулого.

Який тон поезії?

Піднесений, мотивуючий, іноді повчальний. Багато емоційної лексики.

5. Вибір ключових цитат (5 хв)

Учні вибирають по 1–2 рядки, які їм здаються головними, пояснюють, чому.

Наприклад:

«Nie depreczcie przeszłości ołtarzy,

Choć macie sami doskonalsze wznieść»

повагадопопередників.

«Do młodych» – bo w was nadzieja.

мотиваційний заклик. 6. Творче завдання (домашнє або класне)

Напиши короткий лист-відповідь Асникові:

«Чи згоден/згодна ти з його словами? Що б ти додав/додала до цього звернення до молодих сьогодні?»

Альтернатива:

Намалюй або зроби колаж: «Молодь – носії майбутнього», використовуючи цитати з вірша.

7. Підсумок уроку (5 хв)

- Які ідеї з вірша актуальні й сьогодні?
- Чому важливо не лише руйнувати старе, а розуміти його?
- Що означає бути молодим у ХХІ столітті: як це співвідноситься зі словами Асника?

Домашнє завдання (на вибір):

1. Вивчити напам'ять обраний фрагмент вірша.
2. Написати есе (10–15 рядків): «*Młodość i odpowiedzialność*»– що це означає для мене?
3. Підготувати коротку презентацію (усну або слайдову): «Як би Асник звернувся до молоді сьогодні?»

Уроки літератури озброюють молодих людей здатністю читати, розуміти та оцінювати тексти культури та все повідомлення, яке несе сучасний, але також минулий світ.

ВИСНОВКИ

Художній твір – об'єкт вивчення літератури, його духовно-етична та естетична сутність.

Читаючи літературні твори, дитина вчиться розрізняти добро і зло не на рівні абстрактних понять, а через конкретні приклади з життя літературних героїв. Казкові сюжети, притчі, реалістичні історії допомагають юному читачеві моделювати власну поведінку, формують моральну стійкість.

Польська література має багату історію та асортимент книг, які не лише надихають, а й навчають, розвиваючи уяву та мислення

Польська література завжди була нам близька, тому що ми проходили одні й ті самі процеси, зазнавали того самого впливу, а новітня історія показує, що мали й маємо спільного ворога. Я б сказала, що в польській літературі будь-який читач знайде своїх авторів і свої книжки – чи то буде мас-маркет, чи поезія, чи висока література. Поляки мають дуже розвинені жанри, які в нас зараз мало наповнені. Наприклад, біографії. Або репортажі.

Нині дитяча та підліткова література, не втрачаючи своєї самобутності та індивідуального характеру, йде в ногу з паралельним розвитком «високої» літератури для дорослих, маючи власні характеристики з багатим культурним контекстом.

У магістерському дослідженні:

- з'ясовано теоретичні засади духовно-естетичного виховання школярів у процесі вивчення дитячих творів;
- проаналізовано основні книги для дітей як основу формування особистості учня в школі;
- окреслено роль уроків літератури в розвитку моральних якостей школярів;
- подано педагогічні аспекти занять із вивчення текстів для дітей;
- представлено навчальні програми з зарубіжної літератури, в яких вивчаються польські книги для дітей.
- запропоновано методичні розробки конспектів уроків з зарубіжної літератури, в яких вивчаються польські книги для дітей.

Сучасна книжка привертає увагу читача цікавим дизайном. Так повстають книжки з віконечками, різними рухомими елементами, зі шнурівками, які можна навчитися зав'язувати, прочитавши перед цим підбадьорливу історію, зі світловими елементами, поп-ап книжки з об'ємними елементами, книжки-розглядалки з кількашаровими ілюстраціями – сьогодні є чимало вигадливих книжкових форматів. Часто автори не лише вражають нетиповим виданням, а й спонукають малих читачів до корисних активностей і пізнання світу довкола.

Є в книгах й інтерактивні завдання, як-то: розгадати кросворд, розмалювати картину, виконати тематичні завдання тощо. У кінці кожної книжки як своєрідний підсумок подається все, що вдалося зібрати етнокоманді: фотографії, цікаві факти та унікальні артефакти, діалектизми, прислів'я тощо. Так читач теж стає частиною команди, розглядаючи все, що вдалося знайти, дізнатися та побачити в експедиції.

Дитяча книга також виконує важливу естетичну функцію: вона розвиває смак, чутливість до краси мови, вчить бачити прекрасне в оточенні, у людях, у вчинках. У поєднанні з художніми образами дитина засвоює не лише знання, а й емоційно-просторову картину світу. Це формує глибше, емоційно насичене розуміння життя.

Дитяча література – не просто освітній матеріал, а потужний виховний засіб, який має формувати в юної людини систему цінностей, моральну орієнтацію, естетичний смак і емоційну культуру. Її роль у сучасній школі є незамінною, а вчитель літератури повинен виступати провідником між дитиною та глибинним світом художнього слова.

Дослідження довело, що

- **Польська дитяча література** займає важливе місце у формуванні читацької культури учнів, оскільки поєднує яскраві художні образи, морально-етичні

цінності та національні традиції польського народу. Знайомство з нею сприяє розширенню світогляду дітей і формує повагу до культури інших народів.

- На уроках зарубіжної літератури **твори польських авторів** (наприклад, Я. Брзехви, Ю. Тувіма, К. Макушинського, Г. Опольської) допомагають розвивати мовлення, уяву, емпатію та критичне мислення учнів. Вони легко сприймаються завдяки образності, гумору, ритмічності й моральній глибині.
- **Педагогічна цінність** польських дитячих книг полягає у виховному потенціалі: через казкові ситуації та персонажів діти засвоюють поняття добра і зла, працьовитості, чесності, дружби, відповідальності. Такі тексти допомагають формувати гуманістичний світогляд школярів.
- Ефективне використання польської дитячої літератури на уроках зарубіжної літератури вимагає **творчого підходу вчителя** — застосування інтерактивних методів (інсценізацій, читацьких театрів, ілюстрування, порівняльного аналізу з українськими текстами). Це сприяє глибшому розумінню змісту і виховує любов до читання.
- Залучення польських дитячих творів до навчального процесу сприяє **культурному діалогу між Україною та Польщею**, вихованню толерантності, відкритості, поваги до сусідньої культури та її духовних надбань.
- Таким чином, польські книги для дітей на уроках зарубіжної літератури є не лише засобом розвитку читацьких умінь, а й потужним **виховним та культурно-освітнім ресурсом**, що сприяє формуванню гармонійної, духовно багатой особистості учня.

Список використаної літератури

1. Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолук М. О.
Польська мова (1-й рік навчання) для закладів загальної середньої

- освіти з навчанням українською мовою. 5 клас / Л. В. Біленька-Свистович, Є. Ковалевський, М. О. Ярмолюк. – 2-ге вид., доопрацьоване. – Чернівці : Букрек, 2018. – 176 с.
2. Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О. Польська мова (2-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою : підручник для 6 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Біленька-Свистович, Є. Ковалевський, М. О. Ярмолюк. – Чернівці : Букрек, 2014. – 224 с.
 3. Біленька-Свистович Л. В., Ковалевський Є., Ярмолюк М. О. Польська мова (3-й рік навчання) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою : підручник для 7 класу загальноосвітніх навчальних закладів / Л. В. Біленька-Свистович, Є. Ковалевський, М. О. Ярмолюк. – Чернівці : Букрек, 2015. – 248 с.
 4. Біленька-Свистович Л. В., Ярмолюк М. О., Слюсар О.Ф. Польська мова (4-й рік навчання) : підручник для 8 класу закладів загальної середньої освіти. 2-ге вид., перероблене / Л. В. Біленька-Свистович, М. О. Ярмолюк, О.Ф. Слюсар. – Чернівці : Букрек, 2021. – 240 с.
 5. Біографія Барбари Космовської / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjva>
 6. Варкне Агнешка. Байти вигнані з раю: алегорія для підлітків і дорослих / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/tvir/bayty-vyhnani-z-rayu-alehoriya-dlya-pidlitkiv-i-doroslykh>
 7. Василенко Н.В. Нова українська школа: методичний консиліум / Н.В.Василенко // Управління школою. – 2018. – № 7–9. – С. 24 – 33.
 8. Войцева О. А.Польська мова 1 – 4 класи загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою. – 101 с.
 9. Інтегрований курс «література» (польська та зарубіжна) програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою 5 – 9 класи / [Електронний ресурс] / – Режим доступу:

<https://osvita.ua/doc/files/news/849/84969/literatura-polska-ta-zarubizhna-dlya-zag.pdf>

Робоча група з модернізації навчальної програми для 5-9-х класів з інтегрованого курсу «Література» (польська та зарубіжна) для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою: Лебедь Регіна Клеменсівна, Ільчук Віолетта Тадеушівна. Зьобер Галина Іванівна, Кінаш Ельжбета Едвардівна (24.08.2025 р.).

10. Космовська Барбара. Буба: мертвий сезон» / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjvq>
11. Крапівцова Д. У школах Польщі оновлять програму з літератури – / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: https://inpoland.net.pl/novosti/u-shkolakh-polshhi-onovlyat-programu-z-literaturi/#google_vignette (24.08.2025 р.).
12. Іваночко Ганна, Манько Руслана, Федішин Лілія, Періг Юлія, Поточак Микола. Методика викладання польської мови в новій українській школі: методичний посібник для вчителів польської мови. – Дрогобич: Посвіт, 2025 р. – 79 с.
13. Лебідь Р. Інтегрований курс «Література» (польська та зарубіжна). 5 клас. Львів: Світ, 2018. – 244 с. / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/pidruchnyky-5-klas-2018/17-pidruchnyky-dlya-zzso-pol-5-klas/polska-lit-5kl-2018.pdf>
14. Ляшенко Олександра. Найкращі дитячі книги польською мовою / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://justsmart.com.ua/uk/blog/najkrashhi-dytyachi-knygy-polskoyu-movoyu/>
15. Мальована О.І. Розвиток компетентностей – вимога сьогодення / О.І. Мальована // Управління школою. – 2018. – № 10–12. – С. 2 – 10.
16. Модельна навчальна програма «Зарубіжна література. 5–9 класи» для закладів загальної середньої освіти (автори Ніколенко О.М.,

Ісаєва О.О., Клименко Ж.В., Мацевко-Бекерська Л.В., Юлдашева Л.П., Рудніцька Н.П., Туряниця В.Г., Тіхоненко С.О., Вітко М.І., Джангобекова Т.А.) / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/bjxxr>

17. Модельна навчальна програма «Польська мова. 5-9 класи (початок вивчення з 5-го класу)» для закладів загальної середньої освіти (укл. Мацькович М.Р., Калуські Томаш-Аркадіуш, Калуська Р.Ю.) «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» (наказ Міністерства освіти і науки України від 12.07.2021 № 795) [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/Navchalni.prohramy/2021/14.07/Model.navch.prohr.5-9.klas.NUSH-poetap.z.2022/Mod.navch.prohr.menshyn/Polska.mova.5-9-kl-poch.vyvch.z.5.kl.ukl.Matskovych.ta.in.14.07.pdf>.
18. Навчальна програма з польської мови та читання для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти з навчанням українською мовою – Режим доступу: https://osvita.ua/school/program/program-1-4/60521/#google_vignette *Програму підготували: О.А. Войцева, Т. Г. Бучацька. (24.08.2025 р.).*
19. Національна бібліотека для дітей України / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://chl.kiev.ua/default.aspx?id=68#1>
20. Островська Л.В. Формування ключових освітніх компетенцій на заняттях зарубіжної літератури. При вивченні повісті польської письменниці Йоанни Ягелло «Кава з кардамоном». – Кам'янське, 2017р. – Режим доступу: <https://naurok.com.ua/vidkritiy-urok-tvorchist-polsko-pismennici-yoanni-yagello-avtorki-tvoriv-dlya-ditey-i-molodi-92070.html> (24.08.2025 р.)
21. Педагогічна сисеема Ушинського / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://studentam.net.ua/content/view/2263/85/>

- 22.Пекарська Малгожата-Кароліна / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjwl>
- 23.Полулях Н.С.,Столій І.Л. Зарубіжна література. Рівень стандарту /Сучасний майстер-клас //«Ранок», 2018.
- 24.Польська дитяча література / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/tegy/polska-dytiacha-literatura>
- 25.Польська література програма для загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням польською мовою 10–11 класи. Профільний рівень / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/natsmenshyny/20.06.2023/polska-literatura-dlya-zagalnoosvitnix-navchalnix-zakladiv-z-navchannyam-polskoyu-movoyu-profilnij-riven-10-11-UKR.pdf> (24.08.2025 р.)
- 26.Програма зарубіжної літератури для 10 – 11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання Рівень стандарт (Програма затверджена наказом МОН № 1407 від 23.10.17).
- 27.Про книжку «Буба. Сучасна європейська підліткова книга» / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjxd>
- 28.Про що книга «Позолочена рибка» автора Барбара Космовська / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjxl>
- 29.Пулатова Л. Сучасна польська дитяча та підліткова література в українській школі / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: https://znayshov.com/FR/24395/Ped_visnik_Podil_4-24-27.pdf
- 30.Руда Олена. Про екологію дітям: що пишуть польські письменники / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/pro-ekolohiyu-dityam-shcho-pyshut-polski-pysmennyyky>

- 31.Руда Олена. П'ять вигадливих книжок для дітей. /[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/pyat-vyhadlyvykh-knyzhok-dlya-ditey>
- 32.Руда Олена. Святкова подорож: різдвяні книжки від польських письменників /[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/svyatkova-podorozh-rizdvyani-knyzhky-vid-polskykh-pysmennykiv>
- 33.Руда Олена. Читання для святкування: різдвяні історії для дітей /[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/chytannya-dlya-svyatkuvannya-rizdvyani-istoriyi-dlya-ditey>
- 34.Руда Олена. Шалик Шимборської. /[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/shalyk-shymborskoyi>
- 35.Семенченко Марія. Нам як ніколи потрібні світлі й життєствердні книжки для дітей /[Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/bozhena-antoniak-nam-iak-nikoly-potribni-svitli-i-zhyttyestverdni-knyzhky-dlia-ditei>
- 36.Семенченко Марія, Руда Олена.Пів сотні дитячих книжок на будь-який смак / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/piv-sotni-dytyachykh-knyzhok-na-bud-yakyy-smak>
37. Семенченко Марія. Пряники і дракони: 15 дитячих книжок про міста / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/pryanyky-i-drakony-15-dytyachykh-knyzhok-pro-mista>
- 38.Семенченко Марія.Тут живуть казки: 10 книжок для дітей про польське село / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/tut-zhyvut-kazky-10-knyzhok-dlya-ditey-pro-polske-selo>

- 39.Семенченко М. Польська мова для дітей: 16 цікавих і корисних ютуб-каналів / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <https://culture.pl/ua/stattia/polska-mova-dlya-ditey-16-tsikavykh-i-korysnykh-yutub-kanaliv>(24.08.2025 р.)
- 40.Сухомлинський Василь. Серце віддаю дітям/ [Електронний ресурс] / – Режим доступу:<https://mala.storinka.org/%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%86%D0%B5-%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%B4%D0%B0%D1%8E-%D0%B4%D1%96%D1%82%D1%8F%D0%BC-%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB%D1%8C-%D1%81%D1%83%D1%85%D0%BE%D0%BC%D0%BB%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9-%D1%87%D0%B8%D1%82%D0%B0%D1%82%D0%B8-%D0%B7%D0%B0%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%82%D0%B0%D0%B6%D0%B8%D1%82%D0%B8.html>
- 41.Топ-10 польських книжок для дітей / [Електронний ресурс]/– Режим доступу: <https://uainkrakow.pl/top-10-polskix-knizhok-dlya-d%D1%96tej/>
- 42.Шоколад із Чилі. Книга 2. Йоанна Ягелло / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjxs>
- 43.Ягелло Йоанна / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjwd>
- 44.Achtelik A.Komunikacja w nauczaniu języka polskiego jako obcego, Kraków: Universitas, 2018.
- 45.Bartczak Agnieszka, Garstka Anna, Janicka–Panek Teresa, Kostusiak Barbara, Macioszek Anna, Zabrzewska Ewa. Nauczanie zintegrowane w klasach I – III Ś w i a t u c z n i a ROZKŁAD MATERIAŁU I PLAN WYNIKOWY Klasa 1, semestr I / [Електроннийресурс] / – Режимдоступу: https://www.szkolamarzen.pl/psp/pliki/rozklad_1sp_sem1.pdf

46. Czerwińska M. Gry i zabawy w nauczaniu języka polskiego jako obcego, Łódź: Wydawnictwo UŁ, 2019.
47. Jeżak Anna, Mazur Barbara, Zagórska Katarzyna. Gra w kolory. Scenariusze zajęć do podręczników i ćwiczeń, klasa 1, semestr 1, cz. 1
48. Matras-Mastalerz Wanda. Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie / Nowe tendencje, zadania i funkcje współczesnej literatury dziecięcomłodzieżowej / [Електронний ресурс] / – Режим доступу: <http://surl.li/izjyg>
49. Garncarek P. (red.). Nauczanie języka polskiego jako obcego i polskiej kultury w nowej rzeczywistości europejskiej, Warszawa: UW, 2005.
50. Janowska I. Planowanie lekcji języka obcego, Kraków: Universitas, 2011.
51. Miodunka W. Podstawy nauczania języka polskiego jako obcego, Kraków: Universitas, 2019.
52. Prus Bolesław. Katarynka [Електронний ресурс] / – Режим доступу: https://niecodziennosc szkolna.blogspot.com/2020/05/katarynka-b-prusa-cykl-lekcji.html?m=1&fbclid=IwAR1RKdotPIQAnpeh20FvoViu_rJnWe502Qawo30ntsmvjGgihqvoTUBIDAE
53. Pawlak M., Nauczanie języków obcych. Konteksty – badania – rozwój, Poznań: Wydawnictwo UAM, 2021.
54. Seretny A., Metodyka nauczania języka polskiego jako obcego, Kraków: Universitas, 2011.
55. Tsai N., Tekst literacki a metody nauczania języków obcych, «Kształcenie Polonistyczne Cudzoziemców», 2010, t. 17, s. 395–403.